

ZANDTULPJE *PEZIZA AMMOPHILA* DURIEU & LEV.

Tekst – P.-J. Keizer (Nederlandse Mycologische Vereniging)

Herkenning

Karakteristiek: Het zandtulpje is een klein donkerbruin bekerzwammetje van 1 - 3 cm breed dat zich half ondergronds ontwikkelt en dan meestal stervormig openbaar; dit geheel is dan 4 - 5 cm breed. Het leeft in de buitenste stuivende helmduinen nabij het strand. De naam slaat op de aanvankelijk gesloten, ondergronds ontwikkelende vruchtlichamen.

Beschrijving: Vruchtlichaam ontwikkelt zich gedeeltelijk onder de grond, eerst bolvormig en 1 - 3 cm breed, met een breekbare steel van enkele cm lengte, binnenzijde dan donkerbruin, dadelbruin, later splijt het vruchtlichaam stervormig open met 4 - 6 puntvormige lobben, wat lichter bruin, middelbruin en 4 - 5 cm breed. Het hele vruchtlichaam is bijna altijd erg zanderig door stuivend zand.

Te verwisselen met

Het zandtulpje *Geopora arenicola* groeit ook in zanderige omgeving en grotendeels ondergronds, maar deze opent zich niet stervormig en heeft een crèmekleurige binnenzijde. Andere soorten bekerzwammen zijn groter, niet stervormig opengebarsten of komen niet voor in het buitenduin.

Biotoop

Het zandtulpje is een exclusieve bewoner van de buitenste zone van de kustduinen, dicht bij het strand. Het is de zone waar actief stuivend zand neervalt tussen vitale pollen helm *Ammophiletum arenariae*. Duinkustgedeelten waar de duinen afslaan of waar de duinen helemaal vastgelegd zijn, vormen een minder geschikt leefgebied. Het zandtulpje deelt dit biotoop met een 15-tal andere soorten paddestoelen die aan het stuivende buitenduin zijn gebonden, zoals de duinstinkzwam *Phallus hadriani* en de duinfranjehoed *Psathyrella ammophila*.

Levenswijze

Het zandtulpje leeft van dood organisch materiaal, in de meeste gevallen dode wortels of resten van bladen en bladscheden van helm. Waarschijnlijk is het zandtulpje, net als andere bewoners van het stuivend buitenduin een concurrentiezwakke soort die op andere plaatsen niet kan gedijen.

Inventarisatie

Het zandtulpje is te inventariseren door de aan het strand grenzende stuivende zone van de kustduinen langs te lopen in de periode (september-) oktober - november en de vruchtlichamen op te zoeken op kale zandplekjes tussen de helmpollen. Dikwijls zijn deze gedeeltelijk ondergestoven; het zoekwerk vergt dus grote oplettendheid. De dichtheden van het zandtulpje zijn doorgaans laag.

Verspreiding in Europa

Het zandtulpje komt van Scandinavië tot aan de Middellandse zee kust voor, overwegend in kustduinen. In steppevegetatie in Centraal- en Oost-Europa komt het zandtulpje ook voor.

Verspreiding in Nederland

Het zandtulpje komt overal langs de kust voor waar een zone stuivend zand en Helm aanwezig is, maar de aantallen zijn steeds laag.

Trend

Waarschijnlijk is het zandtulpje in de afgelopen decennia achteruitgegaan.

Bedreigingen

Maatregelen bedoeld om het verstuiwen van de zeereep te beteugelen zijn ongunstig voor het zandtulpje. Met helm dichtplanten van stuifplekken, met stro en rietmatten vastleggen van verstuiwing zijn voor het zandtulpje ongunstige maatregelen.

Verspreiding van het zandtuulpje voor (cirkel) en vanaf 1980.

Beheer

Gunstig voor het zandtuulpje is het toelaten van verstuiving van het buitenste duin grenzend aan de zeereep. Het is duidelijk dat dit steeds zorgvuldig moet worden afgewogen tegen de veiligheidseisen die vanuit kustverdediging aan de zeereep worden gesteld. Gelukkig zijn er vele plaatsen langs de duinkust waar verstuiving zonder enig probleem kan plaats vinden.

Kansen

Overal langs de duinkust zijn er kansen voor het zandtuulpje, uitsluitend in de zone van de duinen die direct aan het strand grenst. Het gaat dan om het meer dan tot nu toe laten verstuiven van die buitenste duinenzone.

Literatuur

Maas Geesteranus, R.A. 1967. Pezizales deel 1. Wetenschappelijke Mededelingen no. 69. Uitg. KNNV. Hoogwoud.

Zandtulpje *Peziza ammophila*. Foto: Peter-Jan Keizer.

Biotoop zandtulpje, buitenste stuivende zone van de duinkust. Foto: Peter-Jan Keizer.